

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

פרק ט'

פרק ט נחלק לשני חלקים - חלקו הראשון (א-ט) חוזה את השבתת השמחה והחג מישראל בעקבות הגלות. בחלקו השני (י-יז) מוזכרים אירועים היסטוריים מראשית ימי העם שהביאו למצבו הקשה הנוכחי. אזכורים כגון אלה מופיעים גם בפרקים הבאים.

1.

הפסקה הראשונה (א-ט) פותחת בניגוד בין שמחת החג, על היבול, הנסכים והזבחים, לבין הגלות. שימו לב ללשונות השלילה החוזרים בפסקה ועקבו אחרי רצף הניגודים שבה, היוצרים את הקשר בין החטא לעונשו: תפקיד הגורן (א,ב), שתי האכילות (ג,ד), ושני סוגי הלחם (ד).

2.

רמיזות לשלושה אירועים היסטוריים מרכזיים בעברו של עם ישראל משובצות לאורך הפרק. אירועים אלה הם כעין 'אב-טיפוס' שלילי לחטאי ישראל בהווה.

א | האירוע הראשון רמוז בפסוק ט - 'העמיקו שחתו **כימי הגבעה**'. חטא הגבעה נזכר גם להלן י"ט: 'מימי הגבעה חטאת ישראל'. עיינו בשני האירועים המרכזיים הנקשרים בשמה של הגבעה במקרא - סיפור פילגש בגבעה (שופטים י"ט-כ'), ומלכות שאול (שמו"א י"ב; י"א,ד). חשבו מהי הביקורת העולה מאזכור הגבעה לפי כל אחד מן האירועים.

ב | האירוע השני נזכר בפסוק י והוא שייך לתקופת ראשית הקשר בין ה' לעם ישראל ולחטא בעל פעור. ראו את תיאור החטא במדבר כ"ה,ג - בחנו את שלביו ואת אופיו, וחשבו על זיקתו לחטאיו האופייניים של ישראל בספר הושע.

ג | האזכור השלישי הוא הגלגל שבו הייתה במה מרכזית (טו). חטאי הגלגל נזכרים גם בהושע ד',טו ולהלן י"ב,יב (ראו גם עמוס ד',ד; ה',ה). עמדו על אזכורו בסמוך לבית אל (המכונה דרך גנאי 'בית און') וחשבו: איזו ביקורת נוספת עולה מכאן על המתרחש בגלגל?

פרק י'

חלקו הראשון של פרק י' (א-ח) ממשיך את הדימוי של ישראל לגפן המופיע בפרק הקודם, ומכאן מפליג אל תיאור חטאי העם בהווה: ריבוי הפרי וטוב הארץ הביאו לריבוי מזבחות ומצבות, אין מורא שמים ומורא מלכות על העם ומתוך כך הם אינם חוששים להפר שבועות ובריתות. חלקו השני של הפרק (ט-טו) חוזר שוב אל חטא הגבעה - שנתפס כראשית חטאי ישראל, וממשיך בדימויים מעולם החקלאות ועבודת האדמה, הנמשלים למצב הרצוי מול המצב המצוי בעם.

3.

בפסוק ג' מצטט הושע פתגם השגור בפי העם: 'כִּי עֲתָה יֵאמְרוּ אִין מֶלֶךְ לָנוּ, כִּי לֹא יֵרָאנוּ אֶת ה' וְהַמֶּלֶךְ מִה יֵעֲשֶׂה לָנוּ'. הרקע לפתגם זה נעוץ ככל הנראה בהתערערות מוסד המלוכה בממלכת ישראל בעקבות חילופי השלטון התכופים. עיינו בסיפור פסל מיכה (י"ז, י"ח; י"ח, א) ובסיפור פילגש בגבעה (י"ט, א), ובחנו את הפן הנוסף העולה ממקורות אלו לשאלת המלכות בישראל.

4.

בפסוקים י-יג מופיע משל מעולמם של עובדי האדמה.

א | המשל פותח בחזון הקרוב שבו יבואו העמים לאסור את ישראל, המשולים לבהמת עבודה, ולשעבד אותם לצרכיהם (י), וממשיך במצב הרצוי, בו העם נותן את צווארו בעול ה' (יא). תנו דעתכם למאפיינים החיוביים של מצב זה.

ב | בפסוקים יב-יג מונגדת עבודת האדמה החיובית לשלילית: עמדו על תפקיד האדם וה' בעבודה זו במשל ובנמשל, ושימו לב למשמעותה הכפולה של המילה 'יורה' (יב).

פרק י"א

בפרק י"א הנבואות הן בעלות נימה רכה ומפויסת, רווית אהבה וחמלה לישראל. לשון זו מנוגדת ללשון הקשה של נבואות התוכחה בפרקים הקודמים. הפרק נע בין שני קטבים: מחד מודגשת האהבה העמוקה של ה' לישראל בנו המתבטאת ביחסו אליו, ומאידך האכזבה הקשה מהתנהגותו כפויית הטובה של העם.

5.

הנבואה מתאפיינת ברצף של צמדי ניגודים בין יחסו של ה' לישראל לתגובת העם:

א | עיינו בפסוקים א-ב, ועמדו על אופי התיאור של יציאת מצרים בפסוק א ועל הדימוי העומד ביסודו, ועל הניגוד העולה מתגובת העם בפסוק ב. שימו לב לחזרת הפועל "קרא" ולתרומתו לניגוד בין שני הפסוקים.

ב | צמד ניגודים נוסף מופיע בפסוק ג. להבנת הדימוי המופיע בפסוק היעזרו בדברי **הרד"ק**: 'לפי שהמשילו לנער אמר עליו זה הלשון, כמו שמרגילים הנער לילך מעט בלי טורח כן כשהסעתים ממסע למסע בהוציא אותם ממצרים הסעתים מעט מעט בלי טורח. הענן הולך לפניו יומם ועמוד אש לילה'. שימו לב לפער העמוק בין מעשה ה' לתגובת ישראל, ולחזרה על העניין המרכזי של חוסר הידיעה.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

ג | בפסוק ד מדומה אפרים לעגלה, בהמשך לדימוי בפרק הקודם (י'י-יג). כיצד מאופיין יחסו של ה' לאפרים בדימוי זה? ראו את דברי רש"י: 'בחבלי אדם - הייתי מושכם תמיד בחבלים רכים אשר ימשוך בהם אדם את בנו כלומר במשיכת רחמים. ואהי להם כמרימי עול על לחיהם - כאיכרים הטובים המרימים עול בידיהם ע"י לווחים להקל מעל הפרה החורשת כן הייתי עמם בכל צרה להקל מעליהן. ואט אליו אוכיל - הטיתי לו כח להכיל עול היסורין'. לעומת זאת, איזו תכונה מאפיינת את יחסו של ישראל בפסוק ה?

6.

הפרק חותם בפס' י-יא המתארים את קריאת ה' ושיבת העם מגלותו, באמצעות דימויים מעולמם של בעלי החיים. פסוקים אלה מקבילים לקריאה בפתיחת הפרק (א-ב) ויוצרים לו מסגרת ברורה. עמדו על ההקבלה המילולית והעניינית בין הפתיחה לחתימה, ועל התיקון בחתימה לעומת הפתיחה.

הרחבה - "ואנוכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו" (י"א,ג)

בנבואת הושע בפרק י"א נפרש לפנינו תיאור יציאת ישראל ממצרים והליכתם במדבר בעזרת דימוי של אב הקורא לבנו האהוב ודואג לו ברגישותו ובמסירות רבה במהלך הדרך. דימוי מיוחד זה הורחב ופורט במדרש: "ויסע מלאך האלהים ההולך" - ר' יהודה אומר הרי זה מקרא עשיר במקומות הרבה. משל למה הדבר דומה, לאחד שהיה מהלך בדרך והיה מנהיג את בנו לפניו. באו לסטים לשבותו מלפניו - נטלו מלפניו ונתנו לאחריו. בא הזאב ליטלו מאחריו - נטלו מאחריו ונתנו מלפניו. באו לסטים מלפניו וזאבים מאחריו - נטלו ונתנו על זרועותיו. התחיל הבן מצטער מפני החמה - פרש עליו אביו בגדו. רעב - האכילו. צמא - השקהו. כך עשה הקב"ה שנאמר: 'ואנוכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו ולא ידעו כי רפאתים' (הושע י"א,ג). התחיל הבן מצטער מפני החמה - פרש עליו בגדו, שנאמר: 'פרש ענן למסך ואש להאיר לילה' (תהלים ק"ה,לט). הרעיב - האכילו לחם, שנאמר: 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' (שמות ט"ז,ד). צמא - השקהו מים, שנאמר: 'ויוציא נוזלים מסלע' (תהלים ע"ח,טז), ואין נוזלים אלא מים חיים, שנאמר: 'מעין גנים באר מים חיים ונוזלים' וגו' (שיר השירים ד',טו), ואומר 'שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך' (משלי ה',טו). (מכילתא דרבי ישמעאל, ויהי בשלח, ד)

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

3